PDF-XChange Editor
Click to BUY NOW!
www.tracker-software.com

ТРВЗ стають так званим «спусковим механізмом» для формування потреби дитини в активній мовленнєвій та комунікативній діяльності.

Висновки. Формування зв'язного монологічного мовлення, а саме, його функціонально-смислового типу – елементарних міркувань, у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ є актуальним на сьогодення і потребує невідкладного вирішення. Кожен з методів ТРВЗ, незалежно від своєї першочергової спрямованості (творчий розвиток), за умови планомірного та структурованого використання, має потужні можливості щодо активізації та позитивного розвитку усіх здібностей дітей, зокрема, творчих (пізнавально-інтелектуальних) та комунікативних (інтелектуально-мовленнєвих).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Альтшуллер Г., Шапиро Р. О психологии и зобретательского творчества. Вопросы психологии, 1956. № 6. С. 24-26.*
2. *Богуш А. Дошкільна лінгводидактика : теорія і практика. Запоріжжя : Просвіта, 2000. 216 с.*
3. *Гавриш Н. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності в дошкільному дитинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора педагогічних наук : 13.00.02. ., 2002. 32 с.*
4. *Лалаева Р., Серебрякова Н. Формирование лексики и грамматического строя у дошкольников с общим недоразвитием речи. СПб : СОЮЗ, 2001. 220 с.*
5. *Ласточкіна О., Дяденко А. Розвивальне навчання як засіб активізації творчого мислення старших дошкільників із ЗНМ. Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту : XI Всеукр. наук.-практ. конференція. Суми, 2011. С. 232-236.*
6. *Омеляненко А. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-родуми : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 196 с.*
7. *Рібцун Ю. Шляхи формування зв язного монологічного мовлення у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. Теорія і практика сучасної логопедії : Збірник наукових праць: Вип. 3. . : Актуальна освіта, 2006. С.136-144.*

УДК 373.2.064.1-056.3

Л. М. Москаленко
директор У Сумський навчально-виховний комплекс Загальноосвітня школа I ступеня – дошкільний навчальний заклад №9 «Веснянка» м. Суми
Л. В. Мороз
кандидат педагогічних наук, доцент Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Л. Л. Стахова
кандидат педагогічних наук, ст. викладач Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті актуалізовано проблему налагодження співпраці між фахівцями дошкільної установи і батьками дітей із порушенням психофізичного розвитку. Запропоновані форми і підходи до організації взаємодії уможливлюють досягнення взаєморозуміння, налагодження продуктивної співпраці,

забезпечення ефективності інклюзивного освітнього процесу.

В статье актуализирована проблема сотрудничества между специалистами дошкольного учреждения и родителями детей с нарушением психофизического развития. Предложенные формы и подходы к организации взаимодействия позволят достичь взаимопонимания, наладить продуктивное сотрудничество, обеспечить эффективность инклюзивного образовательного процесса.

The article actualizes the problem of establishing cooperation between the specialists of the preschool institution and the parents of children with mental and physical disabilities. The offered forms and approaches to the organization of interaction will give the chance to reach mutual understanding, to establish productive cooperation, to provide efficiency of inclusive educational process.

Ключові слова: *співпраця, взаємодія з батьками, порушення психофізичного розвитку, інклюзивна освіта, заклад дошкільної освіти.*

Ключевые слова: *сотрудничество, взаимодействие с родителями, нарушение психофизического развития, инклюзивное образование, учреждение дошкольного образования.*

Keywords: *cooperation, interaction with parents, disorders of psychophysical development, inclusive education, preschool education.*

Постановка проблеми. Актуальні демократичні зрушення і перетворення суспільної свідомості зумовили реформування всієї освітньої системи в нашій державі, зокрема і спеціальної освіти. Вкорінення демократичних орієнтирів, втілення в життя прогресивних ідей і поглядів на освіту дітей із порушенням психофізичного розвитку (ППФР) зумовлює неухильне та широкомасштабне запровадження інклюзивної освіти в усіх ланках освітньої вертикалі. Враховуючи специфіку національної освітньої системи з розвиненою потужною дошкільною ланкою, що становить принципову відмінність від освітніх систем країн-піонерів запровадження інклюзії, заклади дошкільної освіти стали тим першим щаблем, перед яким постали виклики якісного «включення» особливої дитини в освітній процес, важливою складовою якого є налагодження взаємодії з батьками таких дітей 4, с. 75 .

Гуманістична освітня парадигма, найбільш виразним втіленням якої виступає інклюзивна освіта, регламентує впровадження в освітній процес сімейно-центрованого підходу, визначаючи тим самим сім'ї, батьків дітей із ППФР активними та рівноправними його учасниками. Запровадження концепції полісуб'єктності інклюзивного освітнього процесу значно розширює не лише права й можливості, але й обов'язки таких батьків та вимагає налагодження партнерських взаємовідносин з усіма задіяними фахівцями закладу дошкільної освіти 1, 2, 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея необхідності цілеспрямованої роботи закладів освіти з батьками дітей із ППФР закладена в доробках В. Андрущенка, В. Бондаря, А. Колупаєвої, С. Миронової, Т. Скрипник, М. Ярмаченка та ін. Окремі проблеми з позицій психолого-педагогічного супроводу

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com

сімей, що виховують дітей із ППФР досліджені у роботах С. Булахової, І. Калініченко, Г. Мішиної, І. Омельченко, О. Прокопенко, Г. Соколової, Л. Шипшиної та ін.; логопедичного супроводу – у публікаціях В. Кисличенко, С. Коноплястої, Л. Мороз, А. Рудих, Л. Стахової та ін. Питання оптимізації взаємодії освітніх закладів різних типів і рівнів з батьками інклюзивних дітей висвітлені у окремих статтях О. Гаяш, Т. Коломоєць, Ю. Лянного, Л. Мороз. Дослідники наголошують на необхідності постійного пошуку оптимальних шляхів такої співпраці в умовах інклюзивної освіти як необхідної передумови гармонійного розвитку, виховання та навчання дитини з ППФР.

Отже, у світлі викладеного, проблема організації взаємодії з батьками дітей із ППФР в інклюзивному закладі дошкільної освіти видається актуальною та своєчасною і потребує подальшої науково-практичної розробки.

Мета цієї статті – визначити та схарактеризувати найбільш оптимальні форми та особливості організації взаємодії фахівців закладу дошкільної освіти з батьками інклюзивних дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сім'я як первинний осередок виховання займає одне з найважливіших місць у процесі розвитку та соціалізації дитини. Під керівництвом батьків дитина не лише набуває свого першого життєвого досвіду та елементарних знань про навколишню дійсність, у неї формуються передумови подальшого функціонування в суспільстві 4, с. 179 .

Наразі активне залучення батьків до освітнього процесу та підвищення їх відповідальності за виховання та навчання своїх дітей є важливим напрямом модернізації освіти дітей із ППФР. Такий орієнтир посилює значимість сімейного виховання і ставить нові вимоги щодо участі батьків у інклюзивному освітньому процесі. У зв'язку з цим особливого значення набуває необхідність налагодження співпраці з батьками дітей із ППФР в умовах дошкільного закладу.

Варто зазначити, що сім'я, в якій виховується дитина з ППФР, потребує особливої уваги з боку адміністрації закладу й усіх залучених фахівців, оскільки успішність інклюзивного навчання значною мірою визначається взаєминами, які склалися між ними 7, с. 11 . Першочерговим завданням є налагодження партнерських стосунків між усіма учасниками інклюзивного освітнього процесу [1, с. 61]. Величезна роль у цьому належить керівнику дошкільної установи. Від його професійних здібностей та особистісних якостей залежить створення толерантної, доброзичливої атмосфери, налаштування на продуктивну співпрацю за для досягнення спільної мети. У цьому контексті важливо весь час вести діалог із сім'єю, визначити її позицію, пріоритети та очікування від співпраці, а також бажання та можливості участі у інклюзивному

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com

освітньому процесі. Зауважимо, що оптимістичний настрій батьків дітей із ППФР, їх впевненість у своїх силах і можливостях часто виявляються визначальними.

Форми та зміст роботи з батьками дітей із ППФР необхідно добирати диференційовано – залежно від ступеня готовності батьків до взаємодії. На наш погляд, серед найбільш прийнятних форм, що дозволяють повною мірою реалізувати диференційований підхід та педагогічну деонтологію є різні варіанти індивідуальних консультацій (консультації-діалоги, консультативно-навчальні теоретичні та практичні заняття тощо).

Зауважимо, що часто на початку інклюзивного освітнього процесу не всі батьки дітей із ППФР готові відкритися фахівцям та повідомляти повну, правдиву інформації про своїх дітей. Якісь відомості вони вважають не суттєвими та зайвими, якісь – свідомо можуть не договорювати, приховувати, вважаючи їх дуже особистими чи неприємними для себе. Така ситуація є неприйнятною, адже не дає фахівцям повної реальної картини тих проблем, з якими необхідно буде працювати в подальшому, ускладнює створення адекватної для потреб дитини індивідуальної програми супроводу.

Для попередження виникнення ситуацій «псевдовідкритості» ми пропонуємо проводити для батьків дітей із ППФР індивідуальні (систематичні та за оперативною потребою) консультації-діалоги з відповідними фахівцями інклюзивної команди. Консультації-діалоги – це така форма двосторонньої взаємодії, першочерговою метою якої є налагодження індивідуального контакту, забезпечення впевненості в конфіденційності, створення довірливих та доброзичливих стосунків між батьками та фахівцем. Батькам потрібно пояснити, що для ефективності інклюзивного процесу фахівцям: дефектологу, логопеду, психологу, реабілітологу необхідно знати:

- анамнестичні дані (особливості протікання вагітності та пологів, виникнення різноманітних ускладнень та патологічних станів у дитини під час вагітності, пологів, у перші дні після народження тощо);
- особливості раннього розвитку дитини (терміни та показники розвитку мовленнєвої, рухової, сенсорної функцій тощо);
- основний та супутні діагнози, наявність негативної спадковості, захворювань та особливостей їх протікання, самопочуття дитини тощо;
- результати попередніх обстежень дитини різними фахівцями та їх заключення (лікарі відповідних профілів, психолог, дефектолог, логопед тощо);
- поточне лікування, спостереження лікарем певного профілю, наявна медикаментозна терапія, перебування на диспансерному обліку;
- попередній досвід, результативність та враження від занять з

логопедом, дефектологом, психологом тощо.

Для вихователів, асистента вихователів необхідною є інформація про:

- особливості характеру дитини, її поведінку у різних ситуаціях тощо;
- відносини дитини до інших дітей та дорослих;
- наявні в сім'ї заохочень, заборон та покарань;
- можливість виникнення у дитини негативних реакцій (істерики, негативізм, агресії тощо), за яких ситуацій вони виникають, як дитина їх переживає;
- побутові вміння дитини, навички самообслуговування тощо;
- домашній режим дня дитини, особливості харчового раціону тощо.

На основі актуальних показників обстеження дитини з ППФР фахівцями дошкільного закладу та враховуючи ці об'єктивні відомості від батьків можна розробити індивідуальну траєкторію інклюзивного процесу та розраховувати на її результативність.

Також вважаємо за необхідне наголосити на тому, що для повноцінної участі батьків дітей із ППФР у інклюзивному процесі вони повинні володіти достатнім рівнем теоретико-практичної підготовленості та мати педагогічні здібності 3, 5 . Багаторічний практичний досвід показує, що більшість батьків попри свою зацікавленість і велике бажання не мають належних знань [3, 5]. Одні батьки розуміють і визнають свою необізнаність та готові працювати в цьому напрямі. Інші ж, навпаки – вважають себе достатньо підготовленими «експертами» для своєї дитини і намагаються нав'язувати своє бачення інклюзивного процесу. Проте, за більш детального розгляду ситуації виявляється, що більшість із них мають поверхневі, фрагментарні знання, які отримують, переважно, з інтернету. Рідко зустрічаються батьки, які дійсно демонструють ґрунтовну обізнаність, переважно це ті, що після появи в сім'ї дитини з ППФР здобули спеціальну освіту.

Для підвищення теоретичної підготовленості батьків дітей із ППФР ми рекомендуємо на початку інклюзії проводити індивідуальні, а в подальшому групові консультативно-навчальні заняття з метою вирішення наступних завдань:

- висвітлення та поширення позитивного досвіду інклюзивної освіти;
- формування розуміння ролі сім'ї у інклюзивному освітньому процесі;
- формування цілісного уявлення про порушення, ґрунтовного розуміння стану своєї дитини;
- інформування про особливості і перспективи розвитку дитини, зокрема «сильні сторони», можливі проблеми, перепони та недоліки;
- допомога у створенні належного корекційно-розвивального середовища для повноцінного розвитку дитини;

- надання консультативної допомоги щодо організації побуту, дозвілля та всіх процесів життєдіяльності дитини.

Особливої уваги потребує проблема повноцінної участі батьків у проведенні навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дитиною з ППФР в домашніх умовах [3, 5, 6]. Досить поширеною є ситуація, коли батьки навіть попри належну теоретичну підготовленість, відчувають невпевненість, у них виникають складнощі, які перешкоджають якісно займатись з дитиною вдома. Такі ситуації потребують своєчасного виявлення та надання фахової допомоги 3, 5].

Наш багаторічний досвід переконує, що за належної практичної підготовленості батьки дітей із ППФР можуть достатньо якісно самостійно реалізовувати завдання індивідуальної інклюзивної програми дитини в домашніх умовах, значно підвищуючи її результативність 3, с. 262 .

Для підвищення практичного потенціалу батьків дітей із ППФР ми рекомендуємо проводити індивідуальні консультативно-практичні заняття, у ході яких вирішувати наступні завдання:

- ознайомлювати батьків зі змістом, засобами, формами та методами організації навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми в домашніх умовах;
- формувати в батьків необхідні уміння і навички належної організації життєвого простору дитини, адекватні форми дозвілля та відпочинку;
- формувати в батьків необхідні уміння і навички для самостійної реалізації всіх завдань інклюзивної програми.

Окремо необхідно виділити, що для ефективного самостійного проведення з дитиною корекційно-розвивальних вправ та завдань батькам необхідно:

- знати назви всіх вправ, послідовність та особливості їх виконання (вихідні та кінцеві положення, напрямок, інтенсивність, амплітуду рухів, кількість повторів тощо);
- вміти самостійно правильно виконувати всі вправи, вміти зразково демонструвати їх для виконання дитиною;
- вміти виявляти помилки дитини при виконанні будь-якої вправи та виправляти їх;
- вміти організовувати та проводити з дитиною виконання всіх прав та завдань.

Належна теоретико-практична підготовленість батьків дітей із ППФР надасть їм можливість рівноправно приймати участь у складанні корекційно-освітніх програм, визначати їх пріоритетні напрямки, дасть змогу оцінювати їх результативність та забезпечувати реалізацію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, реалії сучасного життя диктують нові вимоги щодо забезпечення освіти дітей із ППФР в умовах інклюзивного навчання. Сьогодні участь

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com

батьків у інклюзивному освітньому процесі визначається не лише потрібною, а й обов'язковою умовою його ефективності. Запропоновані нами форми і підходи до організації взаємодії з батьками дітей із ППФР в умовах дошкільного закладу освіти дадуть можливість досягти взаєморозуміння, налагодити продуктивну співпрацю для досягнення спільної мети – успіху дитини.

Звісно, висвітлені нами погляди на проблему організації взаємодії між фахівцями дошкільної установи і батьками інклюзивних дітей не вичерпують усіх можливих підходів до її розв'язання. Зокрема, є необхідність більш глибинної теоретико-методичної та практичної розробки індивідуальних форм організації взаємодії фахівців з батьками, потребують уваги групові та масові форми участі батьків інклюзивних дітей у щоденному житті закладу дошкільної освіти, а також налагодження їх взаємодії з батьками не інклюзивних дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Гаяш О. В. Співпраця закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами як умова реалізації ідей інклюзії. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова Серія 19. орекційна педагогіка та психологія : зб.наук.праць. . : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 38. С. 60-66.*
2. *оломоєць Т. Г. Взаємодія фахівців і батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. Збірник наукових праць. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки), 2019. Вип. 14. С. 115-125*
3. *Мороз Л. В., Лянной Ю. О. Оптимізація співпраці спеціальних навчально-виховних закладів з батьками молодших школярів із ДЦП. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, 2008. № 55. Т. 2. С. 259-263.*
4. *Мороз Л. В., Москаленко Л. М. Інклюзія в контексті гуманізації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Гуманізація – найкоротший шлях до особистості : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної майстерні (25 вересня 2020 року, м. ременчук). ременчук : Методичний кабінет, 2020, С. 75-76.*
5. *Мороз Л. В., Рудих А. Б. Супровід розвитку усного мовлення в дітей передшкільного віку зі зниженим слухом в умовах сімейного виховання. Збірник наукових праць. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки), 2019. Вип. 13. С. 176-186.*
6. *Мороз Л., Стахова Л., равченко І. Логопедичний супровід як складова комплексного супроводу дітей із порушенням. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології, 2019. №. 8. С. 401-411.*
7. *Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник / за заг. ред. олупаєвої А. А. иїв. ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ», 2010. 363 с.*